

ELŐD DUDÁS

IZ ČRNOGORSKEGA IMENOSLOVJA

COBISS: 1.19

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.29.2.16](https://doi.org/10.3986/JZ.29.2.16)

Novica Vujović, *Onomastika Barjamovice, Velestova i Markovine*, Cetinje: Fakultet za crnogorski jezik i književnost, 2020 (Montenegrina 25), 195 str.

Dragoceno delo Novice Vujovića *Onomastika Barjamovice, Velestova i Markovine* je bilo ob koncu leta 2020 objavljeno v zbirki Fakultete za črnogorski jezik in književnost na Cetinju. Avtor je znani raziskovalec črnogorske onomastike, ki je v zadnjem desetletju objavil niz prispevkov o posameznih vprašanih črnogorske toponimije in antroponimije. Obravnavano delo je njegova prva samostojna znanstvena monografija, ki predstavlja toponimijo in antroponimijo treh sosednjih krajev – Barjamovice, Velestova in Markovine. Ker je glavno poslanstvo Fakultete za črnogorski jezik in književnost na Cetinju izdajanje zbornikov in monografij, ki se osredotočajo na črnogorske jezikovne in literarne teme, je popolnoma razumljivo, da je Vujovićevo delo založila ravno ta fakulteta.

Vujovićevo knjiga se deli na pet večjih poglavij in bogato bibliografijo. Uvodu sledita dve poglavji o toponimiji in antroponimiji preučevanih vasi. Četrto poglavje vsebuje avtorjeve sklepe, monografijo pa zaključuje slovar vseh toponimov in antroponimov s terena.

Obravnavane vasi ležijo v severovzhodnem delu Občine Cetinje, v kateri se nahaja tudi Čevo, ki je bilo osrednji prostor plemena Ozrinić (str. 18). Krajevni govor čevskih krajev spada k jugovzhodnim črnogorskim narečjem oz. k ozriniški govorni veji (Čirgić 2017: 127).

V uvodu Vujovićeve monografije (str. 17–39) najdemo vrsto dragocenih podatkov o zgodovini ter zemljepisnih in družbenih značilnostih raziskovanega območja. Zanimiva je avtorjeva pripomba, da je to območje Črne gore skozi stoletja doživelo veliko selitev in da so šele novosti druge polovice 20. stoletja (elektrifikacija, industrializacija, zaposlitev, šolanje) spremenile vsakodnevno življenje črnogorske vasi (str. 27). Vsekakor je treba poudariti tudi dragocen pregled dosejanih imenoslovnih raziskav Čeva (Ozrinića), posebej prispevek Petra Pejovića,

Előd Dudás ■ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budimpešta, Madžarska ■
dudas.elod@btk.elte.hu ■ <https://orcid.org/0000-0001-5958-8708>

ki je bil prvi raziskovalec čevskih zemljepisnih imen (str. 29). Navedenih je tudi veliko informacij o značilnostih krajevnega govora treh vasi (str. 32–38). Upoštevanja vredna je Vujovičeva pripomba, da je črnogorsko imenoslovno gradivo pogosto le dopolnjevalo dialektološka raziskovanja. Na koncu uvodnega poglavja so navedena imena informatorjev po posameznih naseljih.

Drugo poglavje se osredotoča na toponimijo raziskanih krajev. Deli se na pet večjih enot: *Apelativi u toponomastičkim strukturama*, *O postanku toponima*, *Semantička podjela toponima*, *Strukturna klasifikacija toponima* in *Strani elementi u toponimiji*. Predstavljene so torej besedotvorne, pomenske in etimološke značilnosti zbranih zemljepisnih imen. Zanimivo je bogastvo občnih imen, ki jih najdemo v toponimiji raziskovanega območja, npr. *Do*, *Dolovi*, *Dolina/Doline*, *Krš*, *Kom*, *Ober*, *Prodo*, *Rupa* itn.

V drugem podpoglavju sledijo etimološke razlage zemljepisnih imen, npr. *Čevo*, *Garač*, *Karađorđeva bobija*, *Markovina*, *Ograda*, *Vignjište*, *Žgljebovi* itn.

Najtemeljitejša je pomenska analiza imenoslovnega gradiva, ki zavzame največji del drugega poglavja. Pridevnik *donji* v zloženih zemljepisnih imenih označuje lokacijo ali prostor, ki se nahaja vzhodno ali južno glede na drugo lokacijo ali prostor (str. 65). Po drugi strani pa pridevnik *gornji* označuje lokacijo ali prostor, ki se nahaja severno ali zahodno od druge lokacije ali prostora (str. 65).

V nadaljevanju te enote so predstavljena imena naseljenih krajev (*Barjamovica*, *Velestovo*, *Markovina*), vodna imena (*Dubrava*, *Nikolića uba*, *Pod cere*, *Voda pod krš* itn.) in oronimi (*Đukanov krš*, *Goli ober*, *Koza glavica*, *Lipovi krš*, *Šednik*, *Viljine glavice* itn.). Zelo veliko je toponimov, ki so nastali iz rastlinskih imen. Njihove osnove so lahko gozdna drevesa (*Jasikovac*, *Javorovi do*, *Lipova rupa* itn.), sadje ali sadovi (*Jabuke*, *Kruškovac*, *Orah Jovovića* itn.), žitarice in industrijske rastline (*Konopljište*, *Lanište*, *Ovsine*, *Repljovina* itn.) ter plevel in trave (*Koprivni do*, *Siljavica*). Poleg teh vrst je treba omeniti tudi zemljepisni imeni *Močilo*, *Močila*, ki na raziskovanem območju potrujeta gojenje lanu in konoplje (str. 73).

Veliko manj je toponimov, ki imajo v svoji osnovi ime živali (*Goveđi ober*, *Kokošinja pećina*, *Međeđa laka* itn.). Seveda ta zemljepisna imena vsebujejo dragocene podatke o domačih in divjih živalih, ki so nekoč živele na omenjenem prostoru (str. 76).

Pojavljajo se tudi zemljepisna imena, ki zrcalijo nekatere vidne in kvalitativne značilnosti zemljišča, npr. *Bijeli krš*, *Jalova rupa*, *Studentske rupe*, *Visoka glavica* itn.

V toponomastičnem gradivu se odraža tudi določena človekova aktivnost, npr. *Bukovo plandište*, *Jovove lazine*, *Repljovina*, *Šednik* itn. Veliko je zemljepisnih imen, ki so nastala po motivaciji osebnega imena, npr. *Đedov do*, *Grgurov kam*, *Njegulova pećina*, *Šćepanov mramor* itn. Dobra motivacija za nastanek zemljepisnih imen je lahko tudi njihova oblika, npr. *Debeli brijeg*, *Goli ober*, *Dvogrla* (jama v Velestovu), *Zanoga* (manjša dolina v Markovini).

V četrtem delu drugega poglavja je prikazana strukturna razvrstitev zemljepisnih imen. Najpogostejši način tvorbe zemljepisnih imen je bila izpeljava (*Dolac, Garač, Vučić, Bobovišta, Tvrdoš, Glodovo*). Sestavljanje je bilo sorazmerno redko, npr. *Pobrđe, Zanoga, Okrajci, Pokrajnica*. Poleg izpeljank in sestavljenk se pojavljajo zloženske, sestavljene iz dveh ali treh delov. Ta zemljepisna imena so pri Vujoviću navedena po besednih vrstah posameznih delov, npr. samostalnik + samostalnik (*Šenokos*), predlog + samostalnik (*Prigredine, Zabovanje*), števnik + samostalnik (*Dvogrla*). Pogostejša so besednozvezna zemljepisna imena, največ jih je tipa pridevnik + samostalnik (*Damjanova rupa, Goveđa prisoja, Krivi do*). V besednozveznih zemljepisnih imenih se pojavljajo tudi predlogi (*Ispod Zgrada, Kod crkve, Pod cere*). Ta vrsta zemljepisnih imen spada k staremu sloju toponomastike in se nanaša na manjše lokalitete (avtor se na str. 90 sklicuje na Šimunović 2005: 28). Navedenih je še nekaj tridelnih (tribesednih) zemljepisnih imen (*Donja Turčinova rupa, Mali Grušin do, Ljučnjaci kod Jagnjila, Voda pod Krš*).

Zadnji del drugega poglavja se ukvarja s tujimi prviniami raziskovanega imenoslovnega gradiva. Tuji vpliv je zelo pomemben, ker izraža značilnosti starih časov, zrcali nekdanje odnose na raziskovanem območju in vsebuje dragocene informacije za sodobne raziskovalce.

Skupno črnogorsko toponomastično gradivo ima tri osnovne sloje: (1) pred-slovanskega – ostanki ilirsko-romanskih prvin s poznejšimi (novejšimi) romanskimi dodatki, (2) slovanskega in (3) orientalskega, ki se je oblikoval kot rezultat turške okupacije današnje Črne gore (str. 93). Na raziskovanem prostoru sta potrjena orientalski (*Anovi, Demirovice, Stara džada*) in romanski sloj (*Klačina*), nekaj pa je tudi zemljepisnih imen grškega porekla (*Ploča, Pločnik*).

Tretje poglavje Vujovićeve knjige je *Antroponimija Barjamovice, Velestova i Markovine*. V prvem delu poglavja lahko beremo o priimkih, ki so na tem območju najpogosteje nastali iz osebnih imen (*Abramović, Đurović, Mićunović, Vujović*). Zanimive so ohranjene oblike očetovstva, tj. priimki po očetu, ki se uporabljajo tudi danes.

V drugem delu tega poglavja so predstavljena osebna imena na tem območju. Na začetku najdemo zanimivo pripombo, da je imenoslovje Slovanov kljub pokristjanjevanju ohranilo praslovanske značilnosti vse do turškega obdobja; šele takrat je prišlo do večjih sprememb s prevlado krščanskih imen nad slovanskimi (str. 101). To velja za ves črnogorski prostor.

V spominu informatorjev se je ohranilo veliko več moških imen, kar lahko razlagamo z dejstvom, da so moški v stari, patriarhalni družbi imeli osrednjo vlogo. To potrjuje tudi dejstvo, da ob ženskih imenih vedno povedo tudi moževo ime. Če ženska ni poročena, njeno ime spremlja očetovo ime (*Četna Petrova, Rumica Vasova*), ki pa spremlja tudi možka imena (*Milo Petrov – Milo Petrović, Raco Vukov – Raco Vuković*).

Tretji del poglavja se osredotoča na zgradbo osebnih imen. Zanimiv je pojav, da so nekdanja ljubkovalna imena postala prava osebna imena (*Đuro, Jovo, Pero, Anđe, Mare, Miše*). Glede besedotvornih značilnosti lahko o osebnih imenih rečemo, da nastajajo z izpeljavo, sestavljanjem in zlaganjem. 21 imen (moških in tudi ženskih) je tvorjenih iz samostalnika *mio/mil*, deset iz *rad* in šest iz *vuk*. Najpogostejša moška imena so *Marko, Nikola, Jovan* in *Petar*, najpogostejša ženska pa *Petrana, Marija* in *Savica* (str. 113).

V nadaljevanju poglavja najdemo pomensko analizo imen (npr. zaščitna imena, imena s pridevniško osnovo) in vzdevke. Vzdevki so pogosti za oba spola (moški: *Bajo, Ceco, Kočo, Puja, Šuto*; ženski: *Bula, Jela, Midža, Pave, Zakna*), vendar je moških več kot ženskih.

V četrtem poglavju knjige sledijo avtorjevi sklepi. Vsekakor moramo poudariti sklep, da je toponomastično gradivo raziskovanega območja zelo podobno tistemu, ki je izkazano v širšem črnogorskem prostoru, hkrati pa je zelo bogato mikrotoponimsko gradivo (str. 129). Naloga bodočih raziskovalcev je zbiranje in dokumentiranje tega bogastva, da bi se lahko ohranilo za prihodnje generacije. To bi lahko prispevalo k bolj poglobljenemu védenju o črnogorskem imenoslovju.

Peto poglavje Vujovićeve monografije je slovar zemljepisnih in osebnih imen Barjamovice, Velestova in Markovine. Deli se na toponimski (str. 131–160) in antroponimski del (str. 161–180).

V toponimskem delu so zemljepisna imena navedena v abecednem redu po posameznih krajih. Vsa zemljepisna imena so onaglašena, najpogosteje jih spremlja tudi kratka pripomba, splošna informacija: **Dùgi dđolovi**, uvale, nekad obrađivane; **Međēđā rūpa**, rupa u stijenama; **Šēđnik**, u Donjoj Markovini, »bili su tu anovi pa se šēđelo«; **Tvrđōš**, brdo, granica s Barjamovicom; **Visōka glavīca**, pašnjak, kamenjar i nisko rastinje. Na koncu toponimskega dela slovarja so navedeni tudi katastrski podatki po naseljih. To omogoča primerjavo z zbranim gradivom, po drugi strani pa kaže, koliko je uradno potrjenih zemljepisnih imen.

Antroponimski del slovarja predstavlja priimke in osebna imena po posameznih vaseh. Podatki za Barjamovice in Velestovo so predstavljeni skupaj. Vsi priimki in osebna imena so onaglašeni, navedeni v abecednem redu in dopolnjeni s kratkimi pripombami, informacijami: **Blāgoe** (r. oko 1940); **Mališa** (XIX vijek); **Pejān**, staro ime; **Čāna** († 1976); **Radūša** (r. krajem XIX vijeka) (x 2); **Vūkosava** (r. 1953).

Na koncu Vujovićeve knjige je bogata bibliografija, ki kaže na dobro poznavanje imenoslovne literature, hkrati pa je dragocen seznam za vsakogar, ki ga zanima črnogorsko imenoslovje.

Novica Vujović je v svojem delu dal lep primer obravnave imenoslovnega gradiva, ki je bilo zbrano na terenu. Monografijo opredeljujeta bogastvo podatkov in pregledna predstavitev gradiva. Dragocene so primerjalne pripombe, ki zadevajo podobne pojave in značilnosti po vsej Črni gori.

Vujovićevi podatki potrjujejo tudi fonema *ś* (*Śednik, Śenokos, Košeričke lake*) in *ž* (*Koža glavica, Kože rupe*), ki sta sestavni del fonemskega sistema črnogorskega knjižnega jezika. Poleg teh fonemov najdemo tudi potrditev jekavske jotacije (*Đedov do, Međeđa rupa, Međeđa laka, Međeđa zgrada*), ki je prav tako tipična značilnost črnogorskih narečij.

Delo Novice Vujovića je lahko zanimivo in koristno tudi za slovenske raziskovalce imenoslovja, ker daje lep primer predstavitve in obravnave mikrotoponimije manjšega prostora.

LITERATURA

- Čirgić 2017** = Adnan Čirgić, *Dijalektologija crnogorskoga jezika*, Cetinje: Fakultet za crnogorski jezik i književnost, 2017.
- Šimunović 2005** = Petar Šimunović, *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2005.